

Matthäus Passion

BWV 244

van J.S. Bach

In deze pdf hebben we de teksten van Matthäus opgenomen. De teksten zijn in het **Nederlands** en staan onder de Duitse titel van het betreffende muziekstuk (aria en koren).

Leg je telefoon desgewenst op schoot.
Je kunt dan met je vinger door het bestand scrollen.

Dit bestand geeft nauwelijks licht en maakt geen geluid.

Zet wel je telefoon op stil en zet je notificaties uit (of sluit apps met frequente notificaties, zoals WhatsApp en Facebook).

Zo stoor je niemand.

♪ Als deze paar noten voor een cursieve tekst staan, dan volgt een korte toelichting op de tekst en/of muziek.

Matthäus Passion

BWV 244

van J.S. Bach

Het verhaal wordt ons verteld door de evangelist (is de verteller), die vertolkt wordt door een tenor.

De evangelist is naast Jezus de belangrijkste solopartij.

Als in een hoorspel worden de diverse deelnemers door aparte stemmen opgevoerd. Zo is daar natuurlijk Jezus (bas). Verder de discipelen Petrus en Judas (bassen), Pilatus (bas) en zijn vrouw (sopraan), diverse dienaressen (sopraan en alt) en getuigen (tenor en bas).

Ook groepen (discipelen, priesters, soldaten, volk) komen voor en worden vertolkt door twee koren. Het verhaal wordt op gezette tijden onderbroken door bespiegelende momenten in recitatieven en aria's door solisten en in koralen door het koor.

♪ Een indrukwekkend openingskoor waarin twee koren en de Limburgse koorschool Jezus' lijden aankondigen.
De "dochteren van Zion" (koor 1), vragen aan de gelovigen (koor 2), om uit te zien naar Christus (den Bräutigam) die geduldig als een lam het kruis draagt en daarmee boet voor onze zonden.

1. Koor I en 2

-1-

“Kommt ihr Töchter helft mir klagen”

Kom, dochters, help mij klagen.
Zie — Wie?— de Bruidegom.
Zie Hem— Hoe?— als een lam.
Zie — wat?—zie zijn geduld.
Zie — waarheen?— naar onze schuld.
Zie hem uit liefde en genade
het hout voor het kruis zelf dragen..

Koraal (jeugdkoor, eenstemmig)

“O Lamm Gottes, onschuldig”

O Lam van God, onschuldig,
Dat aan het kruishout werd geslacht.
Altijd geduldig bevonden,
hoewel u werd veracht.
Alle zonden hebt u gedragen,
anders zouden wij moeten wanhopen.
O Jezus, ontferm u over ons!

2. Evangelist en Jezus

-2-

♪ De evangelist vertolkt de hoofdrol in de Matthäus Passion. Hij is de verteller en zingt de letterlijke tekst van het evangelie van Matthäus. De uitvoeringsvorm is het recitatief (voorgedragen met de toonval en het ritme van de gesproken rede). Naast de verteller zijn er ook nog andere personages. In dit deel kondigt Jezus, de Mensenzoon, dat Hij zal worden overgeleverd om te worden gekruisigd.

- Evangelist

Toen Jezus deze woorden gesproken had, zei hij tot zijn discipelen:

- Jezus

Jullie weten dat het over twee dagen Pasen is en dat de mensenzoon zal worden overgeleverd om gekruisigd te worden.

3. Koor 1 en 2 **“Herzliebster Jesu”**

-3-

Allerliefste Jezus, wat hebt u misdaan
dat men zo'n hard vonnis heeft uitgesproken?
Wat is uw schuld, in wat voor misdaden
bent u terecht gekomen?

4a. *Evangelist*

-4-

Toen kwamen de hogepriesters en de
schriftgeleerden en de oudsten van het volk
bij elkaar in het paleis van de hogepriester,
die Kajafas heette, en ze overlegden hoe ze
Jezus met een list konden grijpen en doden.
En ze zeiden:

4b. Koor 1 en 2 **“Ja. Nicht auf das Fest”**

In geen geval op het feest, want er moet geen
opschudding komen onder het volk.

4c. Evangelist

Toen Jezus nu in Bethanië was, in het huis van Simon de melaatse, kwam er een vrouw naar hem toe, zij had een flesje kostbaar water bij zich en goot dat uit over zijn hoofd terwijl hij aan tafel zat.

Toen zijn discipelen dat zagen, ergerden ze zich en zeiden:

4d. Koor 1 **“Wozu dienet dieser Unrat?”**

Waarom deze verkwisting?

Dat reukwater had beter duur verkocht kunnen worden ten bate van de armen!

4e. Evangelist

Toen Jezus dat merkte, zei hij:

♪♪ *Luisterend naar het volgende recitatief is te horen hoe Bach het orkest de tranen laat verbeelden door het staccato spelen van de instrumenten.*

- Jesus

-5-

Waarom maken jullie je druk over die vrouw?

Ze heeft iets goeds voor mij gedaan!

Armen hebben jullie altijd bij je, maar mij hebben jullie niet altijd! Dat zij dit water over mijn lichaam heeft gegoten, heeft ze gedaan voor mijn begrafenis. Voorwaar, ik zeg jullie: waar dit evangelie wordt gepredikt over de hele wereld, daar zal men ook tot haar nagedachtenis vertellen wat zij gedaan heeft.

5. *Arioso (alt)*

“Du Lieber Heiland”

O lieve Heiland,
terwijl uw discipelen dwaas ruziën
omdat deze vrome vrouw
met een zalving uw lichaam
op het graf wil voorbereiden;
staat u mij dan intussen toe
water van de tranen uit mijn ogen
op uw hoofd te gieten.

6. “Buß und Reu”

-6-

 Aria Alt met twee fluiten

Boete en smart breken het zondige hart.
Geef toch, dat de tranen van mijn ogen
voor U zoete balsem wezen mogen,
o trouwe Jezus.

Toen ging een van de twaalf, Judas Iskariot genaamd, naar de Opperpriester en zei:

- Judas

Wat geeft u mij als ik hem aan u verraad?

- Evangelist

En zij boden hem dertig zilverlingen.

Vanaf dat moment zocht hij naar een gelegenheid om Hem te verraden.

♬ In de volgende aria met het thema “vermoorden”(ermorden) brengt Bach de emotie en smart in de muziek door het lang, luid en snel te zingen. Het notenverloop bij het woord “Schlange” heeft ook een kronkelige en enge notatie.

8. Aria (sopraan) **“Blute nur, du liebes Herz**

-8-

Bloed nu maar, o moederhart,
Ach, een kind dat gij hebt grootgebracht,
dat eens aan uw borst heeft gelegen,
dreigt nu zijn Heer te gaan vermoorden
want het is een slang geworden.

9a. *Evangelist*

-9-

Op de eerste dag van het feest der ongedesemde broden kwamen de discipelen bij Jezus en vroegen:

9b. *Koor 1* **“Wo willst du, ..”**

Waar wilt u dat wij het paaslam voor u bereiden?

9c. Evangelist

Hij zei:

- Jezus

Ga naar de stad naar die en die man en zeg tegen hem: 'De meester laat u weten: Mijn tijd is gekomen, ik wil bij u het paasfeest vieren met mijn discipelen.'

- Evangelist

En de discipelen deden wat Jezus hun had opgedragen en bereidden het paaslam. En die avond ging hij aan tafel zitten met de twaalf. En terwijl ze aten, zei hij:

- Jezus

Voorwaar, ik zeg u: één van jullie zal mij verraden.

9d. Evangelist

Zij werden diep bedroefd en begonnen ieder aan Hem te vragen:

♪ Alle stemmen zingen de volgende zin driemaal, behalve de bassen (tweemaal). Dat wil zeggen dat elf van de twaalf discipelen de vraag stellen. De twaalfde, Judas, durft het niet aan om naar de bekende weg te vragen.

9e. Koor 1 **“Herr, bin ich’s?”**

Heer, ben ik het?

♪ Treffend is het koraal “Ich bin’s, ich sollte büßen” dat direct volgt op de vraag van de discipelen “Herr, bin ich’s?” als Jezus het komende verraad aankondigt. Dit is eigenlijk de onuitgesproken bekentenis van Judas.

-10-

10. Koor 1 en 2 **“Ich bin’s, ich sollte büßen”**

Ik ben het, ik zou moeten boeten
aan handen en aan voeten
vastgebonden in de hel,
de gesels en de boeien
en wat u hebt doorgemaakt
dat heeft mijn ziel verdiend

Hij antwoordde hun:

- *Jezus*

Degene die zijn hand tegelijk met mij in de schaal doopt, die zal mij verraden. De mensenzoon zal weliswaar sterven zoals dat over hem geschreven staat; maar wee de mens door wie de mensenzoon wordt verraden, het zou beter voor hem zijn als die mens nooit was geboren.

- *Evangelist*

Toen antwoordde Judas, die hem zou verraden:

- *Judas*

Ben ik het, rabbi?

- *Evangelist*

Hij zei tegen hem:

- *Jezus*

Gij zegt het.

- *Evangelist*

En toen ze aten, nam Jezus het brood, dankte en brak het en gaf het aan de discipelen en zei:

- *Jezus*

Neem en eet hiervan, dit is mijn lichaam.

- *Evangelist*

En hij nam de beker en dankte, gaf hem aan hen en zei:

- *Jezus*

Drink hier allemaal uit; dit is mijn bloed van het nieuwe testament, dat vergoten wordt voor velen tot vergeving der zonden. Ik zeg jullie: van nu af zal ik niet meer van deze vrucht van de wijnstok drinken tot aan de dag waarop ik het opnieuw met jullie zal drinken in het rijk van mijn vader.

“Wiewohl mein Herz in Tränen schwimmt”

Hoewel mijn hart in tranen drijft
omdat Jezus afscheid van ons neemt,
word ik toch blij van zijn testament,
zijn vlees en bloed, o kostbaarheid,
geeft hij mij als erfenis in handen.
Zoals hij in de wereld voor de zijnen
nooit kwaad wilde,
zo heeft hij hen lief tot aan het einde.

13. “Ich will dir mein Herze schenken”

(Aria sopraan en 2 hobo's d'amore)

Ik wil u mijn hart schenken,
daal erin af, mijn heil.
Ik wil in u verzinken;
als de aarde voor u te klein is,
nou, dan moet u voor mij alleen
meer dan aarde en hemel zijn.

En toen ze de lofzang hadden uitgesproken,
gingen ze naar de Olijfberg. En Jezus zei:

- *Jezus*

In deze nacht zullen jullie je allemaal aan mij
ergeren. Want er staat geschreven: 'Ik zal de
herder doodslaan en de schapen van zijn
kudde zullen verstrooid worden.' Maar als ik
opsta, zal ik jullie voorgaan naar Galilea.

15. *Koor 1 en 2* **“Erkenne mich, mein Hüter”**

Zie mij aan, mijn beschermer,
mijn herder, aanvaard mij,
door u, bron van alle weldaden,
heb ik veel goeds ontvangen,
uw mond heeft mij gelaafd
met melk en zoete kost,
uw geest heeft mij geschonken
veel hemelse vreugden.

En Petrus antwoordde:

- *Petrus*

Ook al ergeren ze zich allemaal aan u,
ik zal mij nooit en te nimmer ergeren.

- *Evangelist*

Jezus antwoordde:

- *Jezus*

Voorwaar. Ik zeg je:
In deze nacht, voordat de haan kraait,
zult je mij driemaal verloochenen.

- *Evangelist*

Petrus antwoordde:

- *Petrus*

Al moet ik met u sterven, ik zal u niet
verloochenen

- Evangelist

Datzelfde zeiden ook alle discipelen.

-17-

17. Koor I en 2 **“Ich will hier bei dir stehen”**

Ik wil hier bij u blijven,
veracht mij toch niet,
u wil ik niet verlaten
wanneer uw hart breekt,
wanneer uw hart verbleekt
in de laatste doodsteek,
dan wil ik u in mijn armen
nemen en in mijn schoot.

Toen kwam Jezus met hen bij een hof die Gethsemane heette, en hij zei tegen zijn discipelen:

- *Jezus*

Ga hier zolang zitten, ik ga daarginds bidden.

- *Evangelist*

En hij nam Petrus en de twee zonen van Zebedeüs mee en begon bedroefd en angstig te worden. Jezus zei tot hen:

- *Jezus*

Mijn ziel is dodelijk bedroefd, blijf hier met mij waken.

 In het volgende duet tussen tenor en koor spreekt de angst die Jezus voelt bij zijn naderende terechtstelling. Het koor speelt weer de rol van de gemeenschap.

19. Recitatief (Tenor en koor)

-19-

- Tenor

O droefheid, hier beeft het gekwelde hart,
hoe diep zinkt het weg, hoe bleek wordt zijn
gezicht!

- Koor 1 en 2

“Was ist die Ursach’ aller solcher Plagen?”

Wat is de oorzaak van al deze kwellingen?

- Tenor

De rechter brengt hem voor het gerecht.
Er is geen troost, geen helper.

- Koor 2

“Ach, meine Sünden haben dich geschlagen!”

Ach, mijn zonden hebben u geslagen!

- Tenor

Hij lijdt alle helse pijnen,
hij moet betalen voor andermans roof.

- Koor 2

“ich, ach Herr Jesu, habe dies verschuldet”

ik, ach, Heer Jezus, ben de schuld
van wat u moet lijden.

- Tenor

Ach, mijn heil, kon mijn liefde
uw angst en beven
maar verminderen of helpen dragen,
hoe graag zou ik hier blijven.

 In het volgende duet tussen tenor en koor 2 wordt aangegeven dat het waken met Jezus de zonden kan doen inslapen.

20. Aria (Tenor, hobo, koor)

-20-

- Tenor

“Ich will bei meinem Jesu wachen”

Ik wil bij mijn Jezus waken.

- Koor 2 **“So schlafen unsere Sünden ein”**

Dan slapen onze zonden in.

- Tenor

Voor mijn dood boet zijn zielenood;
zijn droefheid vervult mij met vreugde.

- Koor 2

“Drum muß uns sein verdienstlich Leiden”

Daarom moet voor ons zijn verdienstelijk
lijden heel bitter en toch zoet zijn.

21. Evangelist

-21-

En hij liep wat verder, wierp zich
voorover op de grond en bad:

- Jezus

Mijn Vader, als het mogelijk is, laat dan deze
beker aan mij voorbijgaan.
Echter, niet mijn wil, maar uw wil geschiede.

♪♪ Jezus aanvaardt zijn lot: hij is bereid de beker des doods te drinken; de beker waarin de zonden van deze wereld gegoten zijn (die vreselijk stinken!), om te voldoen aan de wensen van zijn Vader.

De heiland valt voor zijn vader neer, daarmee heft hij mij en iedereen op uit de val die wij hebben gemaakt en tilt ons weer op naar Gods genade.

Hij is bereid de beker, de bitterheid van de dood te drinken waarin de zonden van deze wereld zijn gegoten en vreselijk stinken, omdat het de lieve God behaagt.

“Gerne will ich mich bequemen”

Graag ben ik bereid kruis en beker te aanvaarden, ik volg dan immers de Heiland na. Want zijn mond, die overvloedig van melk en honing, heeft de bodem en de bittere schande van het lijden met zijn eerste teug verzoet

En hij kwam weer bij zijn discipelen en trof hen slapend aan, en hij zei:

- *Jezus*

Kunnen jullie dan niet één uur met mij waken?
Waak en bid dat jullie niet in verzoeking worden gebracht!

De geest is wel gewillig, maar het vlees is zwak.

- *Evangelist*

Hij ging opnieuw weg om te bidden en zei:

- *Jezus*

Mijn vader, als het niet mogelijk is dat deze beker aan mij voorbijgaat, dan zal ik hem drinken, uw wil geschiede

“Was mein Gott will, das g’scheh’ all’zeit”

Wat God wil, gebeurt altijd. Niets gaat zijn wil te boven. Hij is altijd tot hulp bereid voor degenen die in hem geloven.

Hij helpt in nood, de goede God, en straffen doet hij met mate. Wie op God vertrouwt en vast op hem bouwt, die zal hij niet verlaten.

En toen hij bij hen terugkwam trof hij hen slapend aan, en hun ogen waren vol met slaap. En hij liet hen slapen en liep weer weg en bad voor de derde keer met dezelfde woorden. Toen ging hij naar zijn discipelen en zei:

- Jezus

Liggen jullie nog steeds te slapen en te rusten? Zie, het uur is nabij waarop de mensenzoon wordt overgeleverd in de handen van de zondaars. Sta op, laten we gaan, want hij die mij verraden zal is vlakbij.

- *Evangelist*

En terwijl hij nog sprak, zie:
daar kwam Judas, een van de twaalf, vergezeld van een grote menigte met zwaarden en stokken, gestuurd door de Opperpriester en oudsten van het volk.

De verrader had hun een teken gegeven en gezegd:

‘Degene die ik zal kussen, die is het, die moeten jullie grijpen.’

En meteen liep hij naar Jezus toe en zei:

- *Judas*

Wees gegroet, Rabbi!

- *Evangelist*

En hij kuste hem. Maar Jezus zei tot hem:

- *Jezus*

Vriend, waarom ben je gekomen?

- *Evangelist*

Toen kwamen ze op hem af en gingen Jezus te lijf en grepen hem.

♪ In de volgende aria treden sopraan en alt in een duet op. Ze klagen dat Jezus nu gevangen genomen is. Zelfs de maan kan het treurige schouwspel niet verdragen. Het koor vertolkt de aangegrepen menigte die niet goedkeurt wat hier gebeurt: “Lasst ihm, haltet, bindet nicht!”
Tot drie keer toe klinkt deze oproep, met toenemende vertwijfeling.

27a. Duet (sopraan en alt, koor 1 en 2)

-27-

“So ist mein Jesus nun gefangen”

Nu is mijn Jezus gevangen.

- Koor 2

Laat Hem, hou op, boei hem niet!

- Sopraan en Alt

Het maanlicht is van droefheid ondergegaan,
omdat Jezus is gevangen.

Ze voeren hem weg, Hij is geboeid!

♪ Na de gevangenneming van Jezus protesteert de natuur met onweer. In deze zeer effectvol gecomponeerde fuga verbeelden de her en der uit het koor opstijgende “Blitze!” de bliksems, terwijl het langgerekt “Do-oo-o-nner!” uit de bassen de rollende donder voorstelt. De dubbele kooropstelling versterkt het effect, omdat zowel de bliksem als de donder uit meerdere richtingen komen.

27b. Koor 1 en 2 **“Sind Blitze, sind Donner”**

Zijn bliksem en donder
in de wolken verdwenen?
Open je vurige afgrond, o hel!
Vermorzel, verwoest, verslind en breek
met één woedend gebaar de valse verrader,
dat moordenaarsbloed!

28. *Evangelist*

-28-

En zie, een van Jezus' volgelingen strekte
zijn hand uit om de knecht van de
hogepriester te slaan en hakte hem een oor af.
Toen zei Jezus tegen hem:

- Jezus

Steek je zwaard weer op zijn plaats; want wie het zwaard opneemt, zal door het zwaard omkomen. Of dacht je dat ik mijn vader niet kon vragen mij meer dan twaalf legioenen engelen te sturen?

Maar hoe zou dan de Schrift vervuld kunnen worden? Het moet zo gaan.

- Evangelist

Toen zei Jezus tegen de menigte:

- Jezus

Jullie zijn erop uitgetrokken als tegen een moordenaar, met zwaarden en met stokken, om mij te gevangen te nemen, terwijl ik toch elke dag bij jullie zat en onderwijs gaf in de tempel, en toen hebben jullie mij nooit gegrepen. Maar dit is allemaal gebeurd opdat de geschriften van de profeten vervuld zouden worden.

- Evangelist

Toen verlieten alle discipelen hem en ze vluchtten weg.

 In het slotkoor van deel 1; net als in de koralen, zijn de beide koren 1 en 2 gelijk behandeld. Wel is er een aparte rol voor de sopranen, samen met het kinderkoor. Zij zingen de tekst op een kooraalmelodie, die als van een engelenkoor boven de andere stemmen hangt.

29. Koor 1 en 2 en jeugdkoor

-29-

“O Mensch, bewein’ dein’ Sünde groß”

O mens, beweene je grote zonde,
om welke Christus de schoot van zijn vader
verliet en op aarde kwam.

Uit een reine, tere maagd
is hij hier voor ons geboren,
hij wilde de bemiddelaar worden.

De doden gaf hij het leven
en hij nam alle ziekten weg,
totdat de tijd kwam

dat hij voor ons werd geofferd,
hij droeg de zware last van onze zonden
heel lang aan het kruis.

*** pauze ***

- Alt

“Ach, nun ist mein Jesus hin!”

Ach, nu is mijn Jezus weg!

- Koor 2

“Wo ist denn dein Freund hingegangen”

Waar is toch je vriend heengegaan,
o mooiste onder de vrouwen?

- Alt

Is het mogelijk, zie ik het wel goed?

- Koor 2

Waar is je vriend naartoe gegaan?

- Alt

Ach, mijn lam in tijgerklauwen,
ach, waar is mijn Jezus gebleven?

- Koor 2

Wij willen hem wel met jou gaan zoeken.

- Alt

Ach, wat moet ik tegen mijn ziel zeggen
als die mij angstig zal vragen,
ach, waar is mijn Jezus gebleven?

31. *Evangelist*

-31-

Zij die Jezus hadden gegrepen, brachten hem
naar de hogepriester, Kajafas, waar de
schriftgeleerden en de oudsten bijeen waren
gekomen.

En Petrus volgde hem van een afstand naar
het paleis en ging daar binnen en nam plaats
bij de knechten, om te kijken hoe het zou
aflopen.

En de hogepriesters en de oudsten en de hele
raad zochten een valse getuigenis tegen Jezus
om hem te kunnen doden, maar ze vonden er
geen.

“Mir hat die Welt trüglich gericht”

Mij heeft de wereld bedrieglijk gevonnist
met leugens en met valse verzinsels,
veel vallen en heimelijke strikken.

Heer, bekommer u om mij in dit gevaar,
behoed mij voor valse streken.

En hoewel zich veel valse getuigen meldden,
vonden ze niets. Ten slotte meldden zich twee
valse getuigen, die zeiden:

- *Getuigen*

Hij heeft gezegd: ‘Ik kan de tempel van God
afbreken en die in drie dagen weer opbouwen.’

- *Evangelist*

En de hogepriester stond op en zei tegen hem:

- *Hogepriester*

Geeft u geen antwoord op wat zij tegen u
inbrengen?

- *Evangelist*

Maar Jezus bleef zwijgen.

34. *Recitatief (Tenor, hobo's, viola da gamba)*

“Mein Jesus schweigt zu falschen Lügen stille”

Mijn Jezus zwijgt bij valse leugens,
om ons daarmee te tonen
dat zijn mededogende wil
bereid is voor ons te lijden,
en dat wij in soortgelijke pijn
aan hem gelijk moeten zijn
en bij vervolging moeten zwijgen.

35. *Aria (Tenor, hobo's, viola da gamba)*

“Geduld, Geduld!

Wenn mich falsche Zungen stechen”

Geduld, geduld
als valse tongen mij steken.
Als ik buiten mijn schuld
word uitgescholden en bespot,
nou, laat dan de lieve God
de onschuld van mijn hart maar wreken

36a. Evangelist

En de hogepriester antwoordde:

- *Hogepriester*

Ik bezweer u bij de levende God, vertel ons of u de Christus bent, de zoon van God.

- *Evangelist*

Jezus zei:

- *Jezus*

U zegt het; maar ik zeg u, van nu af zal het geschieden dat u de mensenzoon ziet zitten aan de rechterhand van de Machtige en hem ziet komen in de wolken van de hemel.

- *Evangelist*

Toen scheurde de hogepriester zijn kleren en zei:

- *Hogepriester*

Hij heeft God gelasterd! waarvoor hebben we nog verdere getuigenissen nodig? Zie, nu hebt u zijn godslastering gehoord, wat vindt u?

- *Evangelist*

Zij antwoordden:

36b. Koor1, 2

Hij is schuldig en verdient de doodstraf!

- *36c. Evangelist*

Toen spuwden ze in zijn gezicht en sloegen ze hem met hun vuisten. En sommigen sloegen hem in het gezicht terwijl ze riepen:

- *Koor 1 en 2*

“Weissage uns, Christe ..”

Voorspel ons maar eens, Christus, wie is het die je heeft geslagen?

§v

- 37. Koraal (Koor1, 2)

“Wer hat dich so geschlagen”

Wie heeft u zo geslagen,
mijn heil, en u met kwellingen
zo lelijk toegetakeld?
U bent immers geen zondaar
zoals wij en onze kinderen,
van misdaden heeft u geen weet.

38a. Evangelist

En Petrus zat op de binnenplaats van het paleis, en er kwam een dienstmeisje naar hem toe, die zei:

- Dienstmeisje 1

Jij was toch ook bij die Jezus uit Galilea?

- Evangelist

Maar hij ontkende het voor iedereen en zei:

- Petrus

Ik weet niet waarover je het hebt.

- Evangelist

En toen hij naar de poort liep, zag een ander dienstmeisje hem, en die zei tegen de aanwezigen:

- Dienstmeisje 2

Deze man was ook bij Jezus van Nazareth.

- *Evangelist*

En opnieuw ontkende hij het met en zwoer erbij:

- *Petrus*

Ik ken die man niet.

- *Evangelist*

Maar even later kwamen de omstanders naar Petrus toe en zeiden:

♪♪ Petrus wordt keer op keer herkend door de dienaren. Steeds ontkent hij Jezus te kennen. Het koor representeert de inmiddels aangegroeide menigte, die hem zegt:

-38b-

- 38b. *Krijgsknechten (koor 2)*

Jij bent beslist ook een van hen, want je accent verraadt je.

- 38c. *Evangelist*

Toen begon hij zichzelf te vervloeken en te zweren:

- *Petrus*

Ik ken die man niet.

- Evangelist

En meteen kraaide de haan. Toen dacht Petrus aan de woorden van Jezus, die tegen hem gezegd had: 'Voordat de haan kraait zul je mij driemaal verloochenen.' En hij ging naar buiten en huilde bitter.

♩ De volgende aria, een van de mooiste stukken van de Matthäus Passion, sluit direct aan op het verdriet van Petrus, nadat hij moest ervaren, Jezus driemaal achter elkaar verloochend te hebben.

-39-

39. Aria (Alt, viool)

“Erbarme dich, Mein Gott”

Erbarm u,
mijn God, omwille van mijn tranen.
Kijk toch,
hart en ogen huilen
bitter om u.

40. Koraal (koor 1,2)

“Bin ich gleich von dir gewichen”

Al heb ik mij van u afgewend,
ik kom toch weer terug.
Want zijn zoon heeft ons verzoend
door zijn angst en doodspijn.
Ik ontken de schuld niet,
maar uw genade en gunst
zijn veel groter dan de zonde
die ik steeds weer in mezelf aantref.

41a. Evangelist

In de ochtend besloten alle hogepriesters en de oudsten van het volk Jezus ter dood te brengen. Ze boeiden hem, namen hem mee en leverden hem over aan de landvoogd Pontius Pilatus.

Toen Judas, die hem had verraden, zag dat hij ter dood veroordeeld was, had hij berouw en bracht hij de dertig zilverlingen terug naar de hogepriesters en de oudsten, en hij zei:

- Judas

Ik heb kwaad gedaan doordat ik onschuldig
bloed heb verraden.

- Evangelist

Zij zeiden:

♪♪ Wanneer Judas spijt krijgt van zijn verraad, brengt
hij zijn dertig zilverlingen terug naar de hogepriester en
oudsten. Die zijn niet onder de indruk van zijn spijt en
zingen:

-41-

41b. Opperpriesters (koor 1,2)

“Was gehet uns das an? Da siehe du zu!”

Wat hebben wij daarmee te maken? Los het
zelf maar op!

41c. Evangelist

En hij smeed de zilverlingen in de tempel,
vluchtte weg en hing zich op. De Opperpries-
ters raaptten de zilverlingen op en zeiden:

- Opperpriesters

Het is niet goed dat we die in de offerkist
doen, want het is bloedgeld.

“Gebt mir meinen Jesum wieder!”

Geef mij mijn Jezus terug!

Kijk, het geld, het moordenaarsloon

gooit de verloren zoon

voor uw voeten neer.

43. *Evangelist*

En zij overlegden en kochten van het geld de akker van een pottenbakker om er pelgrims te begraven. Daardoor heet die akker de bloedakker tot op de dag van vandaag. Zo is vervuld wat gezegd is door de profeet Jeremia toen hij zei: ‘Zij namen de dertig zilverlingen waarmee de verkochte, die ze hadden gekocht van de kinderen Israëls, betaald was, en gaven ze uit voor de akker van een pottenbakker, zoals de Heer mij had bevolen.’

En Jezus stond voor de landvoogd, en de landvoogd vroeg hem:

- *Pilatus*

Bent u de koning van de Joden?

- *Evangelist*

En Jezus antwoordde hem:

- *Jezus*

U zegt het.

- *Evangelist*

En op de aanklachten van de hogepriesters en de oudsten antwoordde hij niets. Toen zei Pilatus tegen hem:

- *Pilatus*

Hoort u niet hoe zwaar ze u beschuldigen?

- *Evangelist*

En hij antwoordde nergens op, zodat ook de landvoogd erg verbaasd was.

“Befiehl du deine Wege”

Vertrouw uw wegen
en dat wat uw hart krenkt
toe aan de allertrouwste zorg
van hem die de hemel bestuurt.
Hij die wolken, lucht en winden
hun weg, hun loop en hun baan geeft,
zal ook wel wegen vinden
waarlangs uw voet kan gaan

45a. Evangelist

Nu had de landvoogd de gewoonte op het feest een gevangene vrij te laten die door het volk gekozen mocht worden. En op dat moment had hij een gevangene die zeer berucht was en Barabbas heette. En toen ze daar waren samengestroomd vroeg Pilatus:

- Pilatus

Wie willen jullie dat ik vrijlaat: Barrabas of Jezus, van wie gezegd wordt dat hij Christus is?

- *Evangelist*

Want hij wist wel dat ze hem uit afgunst hadden overgeleverd.

En terwijl hij op de rechterstoel zat, liet zijn vrouw hem een boodschap overbrengen:

- *Pilatus' vrouw*

Laat je niet in met die rechtvaardige, ik heb vannacht in mijn droom veel om hem geleden.

- *Evangelist*

En de hogepriesters en de oudsten haalden het volk over om voor Barabbas te kiezen en Jezus ter dood te laten brengen. Toen vroeg de landvoogd:

- *Pilatus*

Wie van de twee willen jullie dat ik vrijlaat?

- *Evangelist*

Zij zeiden:

- *Het volk (koor 1,2)*

Barabbas!

- *Evangelist*

Pilatus vroeg:

- *Pilatus*

Wat moet ik dan doen met Jezus, van wie gezegd wordt dat hij Christus is?

- *Evangelist*

Allen riepen:

45b. Het volk (koor 1,2)

Laat hem kruisigen!

-46-

46. Koraal (koor 1,2)

“Wie wonderbaarlich ist doch diese Strafe!”

Hoe wonderbaarlijk is toch die straf,
de goede herder lijdt voor zijn schapen,
de heer, de rechtvaardige, betaalt de schuld
voor zijn knechten.

De landvoogd vroeg:

- Pilatus

Wat voor kwaad heeft hij dan gedaan?

48. Recitatief (Sopraan, fluit, hobo's da caccia)

Hij heeft ons allen welgedaan,
de blinden gaf hij het gezicht,
de lammen deed hij weer lopen,
hij gaf ons het woord van zijn Vader door,
hij joeg de duivel weg,
bedroefden heeft hij opgebeurd,
hij heeft de zondaars op- en aangenomen,
verder heeft mijn Jezus niets gedaan.

 De volgende aria is misschien wel de meest innige van alle aria's uit de Matthäus Passion. Met lange golfbewegingen, slechts begeleid door fluit en met ondersteuning van hobo's da caccia, zweeft de muziek door de ruimte.

49. *Aria (sopraan, fluit, hobo's da caccia)*

“Aus Liebe will mein Heiland sterben”

Uit liefde,
uit liefde wil mijn Heiland sterven,
van zonden weet hij niets.
Opdat de eeuwige ondergang
en de straf van het jongste gericht
niet op mijn ziel blijft rusten

♪ Na het intermezzo van recitatief en aria is de rust nog niet weergekeerd want het volk eist nogmaals de kruisiging van jesus.

50a. *Evangelist*

Maar ze schreeuwden nog harder:

50b. *Het volk (koor 1,2)*

Laat hem kruisigen!

50c. *Evangelist*

En toen Pilatus zag dat hij niets voor elkaar kreeg maar dat het tumult nog veel sterker werd, nam hij water en waste zijn handen voor de ogen van het volk, en zei:

- *Pilatus*

Ik ben niet schuldig aan het bloed van deze rechtvaardige, lossen jullie het maar op.

- *Evangelist*

Toen antwoordde de hele menigte:

50d. *Het volk (Koor 1,2)*

“Sein Blut komme über uns und unsre Kinder”

Laat zijn bloed maar over ons en onze kinderen komen!

♪ Pilatus ziet dat hij de zaak niet meer in de hand heeft en dat het alleen maar erger kan worden als hij blijft tegensputteren. Hij wast in het openbaar zijn handen. Daarop roept het volk, steeds weer opnieuw, als om opeenvolgende generaties met deze vloek op te zaden: “Sein Blut komme über uns zmd unser Kinder”. Hierna rest Pilatus niets anders dan Barabbas vrij te laten en Jezus gevangen te laten nemen ter kruisiging.

50e. Evangelist

Toen liet hij Barrabas vrij en Jezus liet hij geselen, en hij leverde hem over om hem te laten kruisigen.

♪ In het volgende recitatief bezingt de alt het afgrijselijke beeld van de geseling van Jezus na zijn veroordeling. Hoe kunnen de beulen (Henker) zo'n jammerlijk schouwspel aanzien? Hun hart moet nog harder dan de martelpaal zelf zijn. In de begeleiding zijn de zweepslagen te horen.

51. Recitatief (Alt)

-51-

“Erbarm es Gott!”

Moge God medelijden hebben,
hier staat de Heiland vastgebonden,
o geseling, o slagen, o wonden,
beulen, hou op!
Kan de zielepijn,
de aanblik van die ellende,
jullie niet vermurwen?
Ach ja, jullie hebben een hart
dat wel even hard als de martelpaal
en nog veel harder moet zijn,
heb medelijden, hou op!

“Können Tränen meiner Wangen”

Kunnen tranen van mijn wangen

niets bereiken,

o, neem dan mijn hart erbij.

Maar laat dat, als het bloed stroomt,

als de wonden mild bloeden,

ook de offerschaal zijn.

Toen namen de soldaten van de landvoogd

Jezus mee naar het gerechtsgebouw en zetten

de hele menigte om hem heen en kleedden

hem uit en trokken hem een purperen mantel

aan en vlochten een doornenkroon en zetten

die op zijn hoofd en gaven hem een

rietstengel in zijn rechterhand en knielden

voor hem en bespotten hem en zeiden:

 De soldaten amuseren zich nog wat met Jezus. Dan buigen zij en zingen op een venijnige toon “Jüdenkönig”.

53b. Soldaten (koor 1,2)

Wees gegroet, Jodenkoning !

53c. *Evangelist*

En zij bespuwden hem, namen de rietstengel en sloegen daarmee op zijn hoofd.

54. *Koraal (koor 1,2)*

-54-

“O Haupt voll Blut und Wunden,”

O hoofd vol bloed en wonden,
vol pijn en vol met hoon,
o hoofd, waarop tot spot
een doornenkroon is gedrukt,
o hoofd, anders fraai gesierd
met de hoogste eer en pracht
maar nu ernstig beschimpt,
wees gegroet door mij.

O edel gelaat,
waarvoor anders de hele wereld
vrees en schroomt,
hoe komt u zo bespuwd,
hoe komt u zo bleek,
wie heeft het licht van uw ogen
dat met geen enkel licht te vergelijken is,
zo schandelijk toegetakeld?

En toen ze hem hadden bespot, trokken ze hem de mantel uit en deden ze hem zijn kleren weer aan en namen ze hem mee om hem te kruisigen.

En onderweg kwamen ze een man uit Cyrene tegen die Simon heette, en hem dwongen ze zijn kruis voor hem te dragen.

Ja, natuurlijk wil in ons het vlees en bloed tot het kruis worden gedwongen, hoe beter het voor onze ziel is, des te harder drukt het op ons.

♪ De moeizame, struikelende gang, die met het dragen van het kruis gepaard gaat, wordt in de volgende aria verbeeld door de 'viola di gambi'.

“Komm, süßes Kreuz, so will ich sagen”

Kom, zoet kruis, dat wil ik zeggen,
mijn Jezus, leg het mij voortdurend op.
En als mijn lijden eens te zwaar wordt,
dan helpt uzelf het mij dragen.

En toen ze bij de plaats kwamen die Golgotha heet, dat betekent Schedelplaats, gaven ze hem zure wijn te drinken, gemengd met gal, en toen hij het proefde, wilde hij het niet drinken.

En toen ze hem gekruisigd hadden, verdeelden ze zijn kleren door erom te loten, opdat vervuld zou worden wat gezegd is door de profeet: ‘Ze hebben mijn kleren onderling verdeeld en om mijn gewaad hebben ze het lot geworpen.’

En ze zaten daar en hielden de wacht. En boven zijn hoofd bevestigden zij een opschrift met de oorzaak van zijn dood, namelijk: ‘Dit is Jezus, de koning van de Joden.’

En er werden twee moordenaars met hem gekruisigd, een rechts van hem en een links. En mensen die voorbij kwamen scholden hem uit en schudden hun hoofd en riepen:

♪♪ *Wanneer Jezus eenmaal gekruisigd is, zeggen de omstanders hoofdschuddend “so steig herab vom Kreuz” op de dalende toon reeksen, waarmee Bach het afstappen benadrukt.*

58b. *Het volk (koor 1,2)*

**“Der du den Tempel Gottes zerbrichst und
bauest.”**

*Jij die de tempel van God afbreekt en hem in
drie dagen weer opbouwt, help nu jezelf; als
je Gods zoon bent, kom dan van het kruis af!*

58c. *Evangelist*

Ook de hogepriesters bespotten hem, evenals
de schriftgeleerden en oudsten, en zeiden:

58d. *Opperpriester (koor 1,2)*

“Andern hat er geholfen und kann ihm... “

Anderen heeft hij geholpen maar zichzelf kan
hij niet helpen. Als hij de koning van Israël
is, laat hij dan nu van het kruis komen, dan
zullen we hem geloven. Hij heeft op God
vertrouwd, laat die hem nu verlossen als hij
daar zin in heeft; want hij heeft gezegd: ‘Ik
ben de zoon van God.’

- *Evangelist*

Zo beschimpten ook de moordenaars hem die
met hem waren gekruisigd. Z

“Ach Golgotha, unsel’ges Golgotha!”

Ach Golgotha, onzalig Golgotha!
De Heer der heerlijkheid
moet hier smadelijk ten onder gaan,
de zegen en het heil der wereld
wordt als een vloek aan het kruis genageld.
De schepper van hemel en aarde
moet worden beroofd van aarde en lucht.
De onschuld moet hier schuldig sterven,
dat gaat mij aan het hart.
Ach Golgotha, onzalig Golgotha.

*♩ De alt wijst op Jezus' uitgestrekte handen die klaar
staan om ons te ontvangen. De onwetende
massa- het koor- moet hier expliciet op gewezen worden.*

- *Alt*

Zie, Jezus heeft zijn hand
uitgestrekt om ons te omvatten

- *Koor 2*

Waarheen?

- *Alt*

In Jezus' armen. Zoek verlossing,
vraag vergeving, vraag het!

- *Koor*

Waar?

- *Alt*

In Jezus' armen.
Leef nu, sterf nu, rust nu maar
gij verlaten kinderen, blijf maar.

- *Koor II*

Waar?

- *Alt*

In Jezus' armen.

En vanaf het zesde uur lag er een duisternis op het hele land tot aan het negende uur. En rond het negende uur schreeuwde Jezus luid:

- *Jezus*

Eli, Eli lama asabthani?

- *Evangelist*

Dat betekent: ‘Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?’

En enkele omstanders die dat hoorden zeiden:

61b. *Het volk (koor 1)*

“Der rufet den Elias.”

Hij roept Elia.

61c. Evangelist

En een van hen haastte zich om een spons te pakken; hij vulde die met zure wijn en stak hem op een rietstengel en gaf hem te drinken. En de anderen zeiden:

61d. Het volk (Koor II)

Wacht, laat ons eens zien of Elia hem komt bevrijden.

61e. Evangelist

Nogmaals riep Jezus met luide stem en gaf de geest.

62. Koraal (koor 1,2)

-62-

“Wenn ich einmal soll scheiden”

Als ik eens het leven moet verlaten,
verlaat u mij dan niet,
als ik moet sterven,
verschijnt u dan.

Als mijn hart
het allerbangst is,
trek mij dan weg uit mijn angsten
krachtens uw angst en pijn.

En zie, het gordijn in de tempel scheurde in tweeën, van boven naar beneden. En de aarde beefde en de rotsen scheurden en de graven gingen open en veel lichamen van heiligen die daar sliepen stonden op, en zij verlieten hun graven na zijn opstanding en kwamen in de heilige stad en verschenen aan velen.

En toen de commandant en zijn mannen, die Jezus bewaakten, de aardbeving zagen en wat daar gebeurde, schrokken ze hevig en zeiden:

63b. *De soldaten (koor 1,2)*

“Wahrlich, dieser ist Gottes Sohn gewesen.”

Werkelijk, hij was de zoon van God.

63c. Evangelist

En er waren daar veel vrouwen die uit de verte toekeken; zij waren hem gevolgd vanuit Galilea en hadden hem gediend; onder hen waren Maria Magdalena en Maria de moeder van Jacobus en Jozef, en de moeder van de kinderen van Zebedeüs.

En 's avonds kwam er een rijke man uit Arimathea, die Jozef heette en die ook een discipel van Jezus was; hij ging naar Pilatus en vroeg hem om het lichaam van Jezus. En Pilatus beval het hem te geven.

♪ Met het beeld van de avond, en de serene rust die bij dit tijdstip hoort, wordt de afloop van de verschrikkelijke gebeurtenissen aangegeven. Er klinkt in het volgende recitatief berusting door.

“Am Abend, da es kühle war”

In de avond, toen het koel was,
kwam Adams val aan het licht;
in de avond maakt de Heiland die ongedaan,
in de avond kwam de duif terug
met een olijfblad in zijn snavel,
o schone tijd, o avonduur!

Er is nu vrede met God gesloten
want Jezus heeft zijn kruis volbracht,
zijn lichaam komt tot rust,
ach, lieve ziel, alsjeblieft,
aanvaard de dode Jezus als geschenk,
o heilzaam, o kostbaar aandenken.

“Mache dich, mein Herze, rein”

Maak jezelf rein, mijn hart,
ik wil Jezus zelf begraven,
want hij zal voortaan in mij blijvend
van zijn zoete rust genieten,
wereld, verdwijn, laat Jezus binnen
o mijn hart, laat Jezus binnen.

En Jozef nam het lichaam en wikkelde het in een schone linnen doek en legde het in zijn eigen nieuwe graf, dat hij in een rots had laten uithouwen, en rolde een grote steen voor de ingang van het graf en ging weg. En Maria Magdalena en de andere Maria gingen bij het graf zitten.

De volgende dag, na de dag van de voorbereiding voor Pasen, kwamen alle hogepriesters en farizeeën bij Pilatus en zeiden

♪ Na de begrafenis van Jezus gaan de hogepriesters en farizeeërs naar Pilatus en spreken hun angst uit dat de discipelen er met het lijk van Jezus vandoor gaan. Hij had immers voorspeld dat hij na drie dagen zou verrijzen. Daarmee zou deze voorspelling bewaarheid worden.

66b. Opperpriester (koor 1,2)

**“Herr, wir haben gedacht dass dieser
Verführer sprach ...”**

Heer, wij bedachten dat deze verleider, toen hij nog leefde, heeft gezegd: ‘Ik zal na drie dagen opstaan.’ Geef daarom opdracht het graf te laten bewaken tot aan de derde dag, om te voorkomen dat zijn discipelen hem komen stelen en tegen het volk zeggen: ‘Hij is opgestaan uit de dood’, want dan zou het laatste bedrog nog erger zijn dan het eerste.

66c. Evangelist

Pilatus zei:

- *Pilatus*

Hier zijn de bewakers, laat het graf maar bewaken zoals u weet dat het moet.

♪ Uit het volgende, laatste recitatief spreekt de volledige aanvaarding van het gebeurde. De solostemmen nemen elk afscheid, waarbij het koor afwisselt met “Mein Jesu, gute Nacht”.

Ook in het koor neemt een van de partijen het voortouw.

Evangelist

Zij gingen naar het graf en zetten er bewakers
bij en verzegelden de steen.

67. Soli met Koor

-67-

- *Bas*

Nu is de Heer tot rust gebracht.

- *Koor II*

Mijn Jezus, goede nacht.

- *Tenor*

Het leed is voorbij dat onze zonde hem bracht.

- *Koor 2*

Mijn Jezus, goede nacht.

- *Alt*

O heilig lichaam, zie hoe ik om u ween
omdat mijn zonde u zoveel lijden bracht.

- *Koor 2*

Mijn Jezus, goede nacht.

- *Sopraan*

Dank u voor uw lijden, Dank u duizendmaal
dat u dit voor mij hebt volbracht.

Dit slotkoor is de indrukwekkende afsluiting van de Matthäus Passion. Qua structuur is het een aria in da capo-vorm (A-B-A). Let op het alterneren van het “Ruhe sanfte, sanfte ruh!” tussen de twee koren, en het verschil tussen piano en forte hier. Deze aria is een van de weinige plekken waar Bach dynamische voorschriften (piano, forte) heeft gegeven. Zo ook de tekst “Höchst vergnügt schlummern da die Augen ein”, waar het dichtvallen van de ogen met een pianissimo gepaard gaat.

68. Slotkoor (koor 1,2)

-68-

“Wir setzen uns mit Tränen nieder”

Wij gaan zitten in tranen
en roepen u in het graf toe:
rust zacht, rust zacht.
Rust, uitgeputte ledematen,
jullie graf en lijksteen
moeten voor het angstige geweten
een gerieflijk hoofdkussen
en een rustplaats voor de ziel zijn,
heel tevreden vallen de ogen in slaap.

Vertaling: Ria van Hengel

https://www.eduardvanhengel.nl/werken/BWV_244/tekst